

Bijlage 3

Verklarende woordenlijst

Begrippenlijst

Archeologische Monumentenkaart (AMK) Kaart waarop door de RACM terreinen zijn aangegeven waarvoor is vastgesteld dat ze een middelhoge, hoge of zeer hoge waarde hebben. Een aantal daarvan is aangemerkt als beschermd rijksmonument

Archeoregio Relatief groot gebied waarbinnen zowel in de wordingsgeschiedenis als in ruimtelijke zin een zeker verband bestaat tussen archeologie en landschap. In Nederland zijn dertien archeoregio's gedefinieerd die het geografisch kader vormen voor het onderzoek van het bodemarchief

ARCHIS ARChEologisch Informatie Systeem. Het huidige, landelijke archeologische informatiesysteem dat door de RACM wordt beheerd. ARCHIS ontsluit het CMA en het CAA Centraal Informatiesysteem).

Artefacten Alle door de mens gemaakte of gebruikte voorwerpen.

archeologische verwachting Het vermoeden over het voorkomen van (de aard, omvang en kwaliteit van) archeologische waarden in het onderzoeksgebied (verwachtingskaart, gespecificeerd verwachtingsmodel).

archeologische verwachtingskaart Een kaart waarop in vlakken staat aangegeven waar archeologische vindplaatsen kunnen worden verwacht. De kaart is het resultaat van een systematische analyse van relevante gegevens. De analyse is statistisch onderbouwd en wordt uitgevoerd met een GIS.

archeologische waarde Vindplaats of vondst met een oudheidkundige waarde. Het betreft hier met name archeologische relictten in hun oorspronkelijke ruimtelijke context. Zowel grote complexen/structuren zoals nederzettingsterreinen, als afzonderlijke vondsten kunnen met deze term worden aangeduid (waardering, aard, archeologische waarde).

Archeoregio Relatief groot gebied waarbinnen zowel in de wordingsgeschiedenis als in ruimtelijke zin een zeker verband bestaat tussen archeologie en landschap. In Nederland zijn dertien archeoregio's gedefinieerd die het geografisch kader vormen voor het onderzoek van het bodemarchief (Lauwerier & Groenewoudt 1996).

Bonnekaart Chromo-topografische kaart van het Koninkrijk der Nederlanden op de schaal van 1:25000. Oorspronkelijk vervaardigd van eind 19e tot begin 20e eeuw.

BP Before Present, gebruikt voor ouderdomsbepalingen op grond van het meten van de hoeveelheid radio-actieve koolstof in organisch materiaal (de C14- of 14C-methode) worden gewoonlijk opgegeven in jaren voor heden (=1950); jaarringen-onderzoek heeft vastgesteld dat deze dateringen af kunnen wijken van de werkelijke ouderdom.

Dekzand Fijnzandige afzettingen die onder koude omstandigheden voornamelijk door windwerking ontstaan zijn; de dekzanden uit de laatste ijstijd vormen in grote delen van Nederland een 'dek'

Dryas stadiaal Laatste gedeelte van het Pleistoceen (Laat Glaciaal), ca. 13.500 tot 8.000 voor Chr.; het Dryas stadiaal wordt onderverdeeld in het Vroegste Dryas (13.500-13.000 voor Chr.), het Bølling interstadiaal (13.000-12.000 voor Chr.), de Vroege Dryas (12.000-11.000 voor Chr.), het Allerød interstadiaal (10.800-9.000 voor Chr.) en de Late Dryas (9.000-8.000 voor Chr.).

Enkeerdgronden Dikke eerdgrond (= laag met donkere, min of meer rulle grond, met organische en anorganische bestanddelen) ontwikkeld op zandgrond onder invloed van de mens; worden ook wel essen genoemd.

Esdek Oud verhoogd bouwland, ontstaan door ophoging ten gevolge van bemesting. Voor de bemesting werden plaggen of met zand vermengde potstalmest opgebracht. In geval van een es is de opgebrachte laag ten minste 50 cm dik. De term es is gangbaar in Noord- en Oost-Nederland. In Midden-Nederland wordt gesproken van enk of eng en in Zuid-Nederland van akker of veld.

Geröllkeule ronde tot ovale stenen werktuigen met een centraal geboord gat. Mogelijk dienden deze als klopsteen

Grondwatertrap Traject tussen de gemiddeld hoogste en de gemiddeld laagste grondwaterstand.

Holoceen jongste geologisch tijdvak (vanaf de laatste ijstijd: ca. 8800 jaar v. Chr. tot heden).

IKAW Indicatieve kaart van archeologische waarden is een door de RACM geproduceerde kaart op landelijk niveau met de verwachte relatieve of absolute dichtheid van (bepaalde) archeologische

verschijnselen in de bodem. Hij is gebaseerd op een GIS-analyse met een beperkt aantal variabelen en op expert-judgement (potentiekaart, bureauonderzoek).

Klokbeker Aardewerksoort uit de periode Laat Neolithicum B (2400-1900 voor Chr.) gekenmerkt door een rijke versiering, meestal met spatelindrukken.

Kringgreppel Cirkelvormige greppel rond een grafmonument, veelal daterend uit de Late Bronstijd en Vroege IJzertijd.

Michelsbergcultuur Cultuurperiode in het Midden Neolithicum (4200-3600 voor Chr.), gekenmerkt door het voorkomen van aardewerkvormen zoals tulpbekers en vuurstenen bladspitsen. Komt in Nederland voor ten zuiden van de grote rivieren.

Microliet Een in het Mesolithicum vervaardigd artefact van kleine afmetingen.

Oeverwal Langgerekte rug langs een rivier of kreek, ontstaan doordat bij het buiten de oevers treden van de stroom het grovere materiaal het eerst bezinkt.

Pleistoceen Geologisch tijdperk dat ca. 2,3 miljoen jaar geleden begon. Gedurende deze periode waren er sterke klimaatswisselingen van gematigd warm tot zeer koud. Na de laatste IJstijd begint het Holoceen (ca. 8800 v. Chr.).

Pleniglaciaal Koudste periode van de laatste ijstijd, het Weichselien, ca. 20.000-13.000 jaar geleden.

Podzol Bodem met een uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). Het proces van het uitloggen van de E-horizont en de vorming van een B-horizont door inspoeling van amorfe humus en ijzer wordt podzolering genoemd

Potstal Uitgediepte veestal.

Preboreaal Tijdvak, eerste periode van het Holoceen, (datering circa 9000-6800 voor Chr.). Vormt samen met het Boreaal het Vroeg-Holoceen

RCE Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Voorheen Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschappen en Monumentenzorg (fusie van voormalige ROB en RdMZ)

Rosmolen Door een paard aangedreven molen

Schans Aarden vestingwerk, bestaande uit een vier- of meerhoekig omwalde en omgracht terrein.

Stroomruggen Niet meer functionerende, dichtgeslibde rivierloop met bijbehorende oeverwallen welke als geheel door differentiële klink als een rug zichtbaar is.

Twaalfjarig bestand Bestandsperiode tijdens de Tachtjarige Oorlog (1609-1621).

Vaaggronden Minerale gronden zonder duidelijke podzol-B-horizont, zonder briklaag en zonder minerale eerdlaag.

Weichselien Geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte), ca. 120.000-10.000 jaar geleden.

Weteringen Gegraven water, groter dan een sloot.

Wiel Kolkgat dat tijdens een dijkdoorbraak door het zich naar binnen stortende water wordt uitgeschuurd in het land achter de dijk.